

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*) (A081)

1. Status:

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De bruine kiekendief is een slanke roofvogel, die met de vleugels in een opvallende v-vorm eindeloos over rietvelden glijdt. Meestal bevindt zijn nestplaats zich in rietbegroeiingen en zoekt de vogel zijn zeer uiteenlopende voedsel in de ruime omtrek van de nestplaats. De Nederlandse broedvogels zijn trekvogels die meestal overwinteren in het zuiden, binnen een gebied dat zich uitstrekt van Zuid-Europa tot in West-Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De bruine kiekendief is zeer wijd verspreid en broedt in grote delen van Eurazië en verder in Noord-Afrika, Oceanië en Madagaskar. De verspreiding is nogal verbrokkeld, evenals die van de moerassen die het leefgebied van deze vogel zijn. De Europese populatie (29.000-39.000 paren in landen Europese Unie, waarvan 4% binnen Nederland) is over de gehele periode van 1970-2000 enigszins toegenomen. Dit komt deels door populatieherstel na een eerdere inzinking en vermindering van vervolging. De staat van instandhouding van de Europese populatie is aangemerkt als gunstig.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De nestplaats van de bruine kiekendief is meestal gelegen in het waterriet van rietmoerassen van enige omvang, soms echter in smalle rietkragen langs sloten. De vogels benutten soms ook drogere nesthabitats. Dat kunnen droge duinvalleien zijn of graanvelden en met gras of luzerne ingezaaide percelen in het agrarische cultuurland. Het foerageergebied omvat zowel rietmoerassen als de daaromheen liggende agrarische gebieden. De vogel zoekt zijn prooi daar in akkerland, grasland, ruige randen en in jonge bosaanplant.

Nadelig voor de soort zijn verbossing en verruiging van het rietmoeras dat zijn leefgebied is. Door deze processen nemen de broedhabitats af en ze verhogen het risico op predatie door vossen. Verdroging en vermesting van cultuurland leidt tot een afname van het prooiaanbod. Vervolging van deze roofvogel is in sommige gebieden nog niet uitgebannen en verstoring vormt soms ook een probleem. De bruine kiekendief is vooral in de vroege broedfase kwetsbaar, zowel voor verstoring door recreanten als door terreinbeheerders. In het verleden is gebleken dat de soort gevoelig is voor pesticidengebruik.

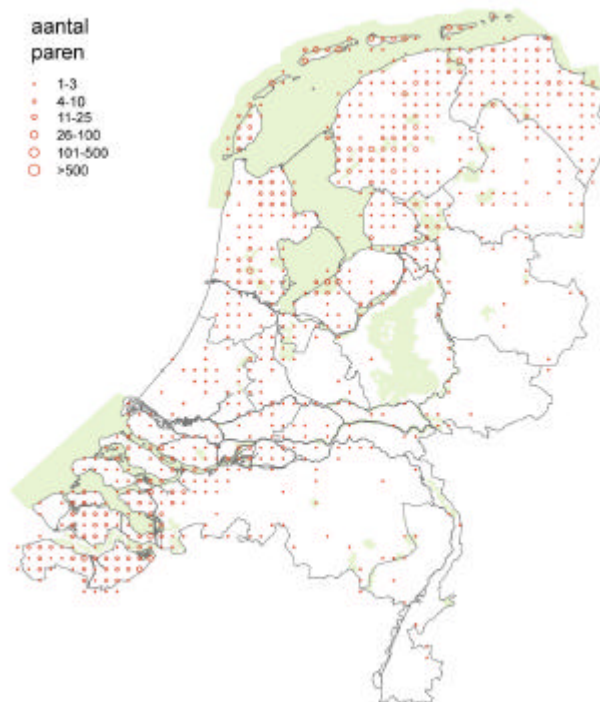
Voedsel: Het voedsel van de bruine kiekendief varieert van kleine zoogdieren tot middelgrote watervogels. Het foerageergebied strekt zich uit tot op ongeveer 7 km afstand van het nest.

Rust: Bruine kiekendieven vertonen een gemiddelde verstoring gevoeligheid (verstoring bij 100-300 m afstand). Ook in zijn leefgebied is de soort in gemiddelde mate gevoelig voor verstoring. Dat komt doordat de vogel in halfopen landschap leeft. Over een effect van verstoring op de populatie is niets met zekerheid bekend. Er zijn echter wel aanwijzingen dat recreatie negatief werkt op het broedsucces door vermindering van de ouderlijke zorg. De meest rustverstoring invloed gaat uit van wandelaars, vissers en waterrecreanten. Vermoedelijk is het effect op de populatie matig groot.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de bruine kiekendief ten minste 20 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (> 400 paren).

4. Huidig voorkomen

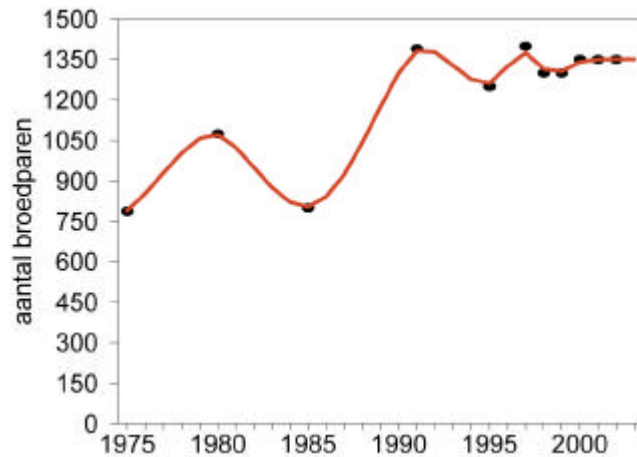
Meer dan 95% van de Nederlandse bruine kiekendiefpopulatie broedt in Laag-Nederland. Bolwerken zijn de Waddeneilanden, het Friese merengebied, het Lauwersmeer, de Oostvaardersplassen en het Deltagebied (dat gebied herbergt een kwart van de landelijke populatie). Op de zandgronden in hoog Nederland komt de soort slechts spaarzaam voor door schaarste aan rustige broedgelegenheid en gebrek aan prooien in de omringende cultuurlandschappen.

Verspreidingskaart bruine kiekendief

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In de eerste decennia van de vorige eeuw was de bruine kiekendief een plaatselijk vrij algemene broedvogel. De soort ontbrak echter op de Waddeneilanden. Daar vestigde de soort zich tussen 1930-1950. In de periode van 1950 tot 1970 daalde de populatie sterk door vergiftiging. Een positieve ontwikkeling vertoonde de Nederlandse populatie vanaf 1970. Die toename werd bepaald door de ontsluiting van Zuidelijk Flevoland, waar in 1977 circa 350 paren broedden. De aantallen in Flevoland zijn inmiddels weer sterk gedaald, maar in de rest van Laag-Nederland nam de bruine kiekendief tussen 1985-1990 toe.

Aantalsontwikkeling broedparen bruine kiekendief

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse broedpopulatie van de bruine kiekendief laat over de periode 1981-2003 een matige toename zien (die bedraagt minder dan 5% per jaar maar is significant). Over de periode 1994-2003 is de landelijke trend echter stabiel (er treedt geen significante aantalsverandering op).

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.

In vergelijking met 1973-77 is het verspreidingsgebied van de bruine kiekendief volgens de inventarisatieresultaten toegenomen met 84%. In het totaal is de aanwezigheid van de soort vastgesteld in 731 atlasblokken, uit 77 verdwenen en in 351 atlasblokken verschenen. Vooral in Laag-Nederland heeft de soort zich duidelijk weten uit te breiden. De kleine populatie in Hoog-Nederland is evenwel ingekrompen.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.

De landelijke populatie van de bruine kiekendief is aanmerkelijk toegenomen en is groter dan de gunstige referentie. Er zijn echter duidelijke regionale verschillen: recente toename in Deltagebied, schommelende aantallen op de Waddeneilanden en recente afname in Lauwersmeer, Weerribben en Biesbosch door verruiging, verbossing en verhoogde predatie. De Nederlandse broedpopulatie, welke gemiddeld in de periode 1979-1983 nog 1.100 paren telde, bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 1.300 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig.

Lokaal en in beperkte mate spelen uiteenlopende bedreigingen in het leefgebied een rol. Het gaat om verbossing en verruiging (met verhoogde kans op predatie door vossen), verdroging en vermessing van cultuurland (met afname van prooiaanbod), vervolging en verstoring (lokaal, vooral in vroege broedfase). Gevoeligheid voor pesticidengebruik is in het verleden gebleken.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig.

De Nederlandse broedpopulatie van de bruine kiekendief is momenteel stabiel na een eerdere toename. Er zijn voornamelijk geen redenen om aan te nemen dat zich grote veranderingen in de toekomst zullen voordoen. De afname in de verschillende bolwerken is echter een teken aan de wand en het is de vraag of de voedselsituatie voor in agrarisch gebied jagende vogels niet (verder) zal verslechteren. Het is onduidelijk in hoeverre de situatie in de overwinteringsgebieden de Nederlandse broedpopulatie beïnvloedt. Voorlopig zijn er geen aanwijzingen dat zich hier grote veranderingen voordoen.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 1.300 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Het behoud van de broedvogelpopulatie van de bruine kiekendief in ons land op het huidige niveau komt neer op het behoud van 1.300 paren. Vanuit populatie-ecologisch optiek zijn voor een duurzame populatie ten minste 20 sleutelpopulaties met ieder ten minste 20 paren (totaal > 400 paren) vereist. De soort hoort als broedvogel voor te komen in alle grotere bosgebieden van Nederland. Voldoende geschikt leefgebied voor de streefpopulatie komt neer op voldoende vitaal rietmoeras met rust in

de broedperiode, geen vervolging en weinig predatie. Het streven is dat de aantallen op zijn minst stabiel blijven en de deelpopulaties met hun huidige aantallen zich handhaven in de bolwerken. Daarnaast is nodig dat het voedselaanbod in het agrarische gebied voldoet.

Oordeel: gunstig.

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	gunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	gunstig

6. Bronnen

- Bijlsma, R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma, R.G., Hustings, F., Camphuysen, C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Schipper, W.J.A. 1978. A comparison of breeding ecology in three European Harriers (*Circus*). *Ardea* 66: 77-102.